

Голові разової спеціалізованої вченої ради
в Національному технічному університеті
«Дніпровська політехніка», доктору наук
з державного управління, професору
Липовській Н. А.

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Борисенка Владислава Юрійовича
на тему «Забезпечення резильєнтності
сільської територіальної громади в Україні»,
яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»

Рецензію складено на основі вивчення дисертаційної роботи, опублікованих здобувачкою результатів дисертаційного дослідження, матеріалів, які містять підтвердження щодо практичного впровадження результатів дослідження.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Дослідження феномену національної стійкості як спроможності через реалізацію механізмів публічного управління зберігати функціональність і захищати свої базові цінності в умовах внутрішніх або зовнішніх загроз набуло в умовах повномасштабної агресії РФ особливого значення. Інституціональна парадигма реалізації публічної влади стає ключовою платформою для забезпечення стійкості (резильєнтності) публічного управління загалом та відповідних інститутів, що передбачає здатність суб'єктів системи національної стійкості адаптуватися до змін, зберігаючи ефективність, легітимність і довіру громадян. Сьогодні, коли Національна система стійкості в Україні поступово формується в умовах реагування на численні гібридні загрози й щоби воєнного часу, можна погодитися із твердженням автора дисертації, щодо актуалізації потреби у науковому пошуку інноваційних відповідей та проактивних підходів долаття гібридних загроз в умовах зовнішньої агресії та внутрішньої нестабільності, зокрема через переосмислення концепту національної стійкості та його відтворення на локальному рівні. Саме тому питання забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні, зокрема громад сільських, потребує додаткового дослідження.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до стратегічних цілей «Забезпечення ефективного планування регіонального розвитку» та

«Підвищення інституційної спроможності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та агенцій регіонального розвитку для ефективного забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад» напряму 16 «Регіональний розвиток» Національної економічної стратегії на період до 2030 року, а також стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт кафедри державного управління і місцевого самоврядування «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (2022-2024 рр., номер державної реєстрації 0122U002375); «Цифрова трансформація публічного управління» (2022-2024 рр., № державної реєстрації 0122U002236); «Інноваційні інструменти публічного управління процесами забезпечення національної стійкості на рівні територій і громад в умовах долаття гібридних загроз» (2025-2027 рр., № державної реєстрації 0125U001822025). Внесок автора полягає в дослідженні наукових підходів, усталених практик та настанов міжнародних організацій щодо забезпечення резильєнтності територіальних громад, зокрема сільських, моделюванні процесів забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні, а також розробленні відповідних практичних рекомендацій органам публічного управління.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Здобувач належним чином обґрунтував актуальність обраної теми, коректно визначив об'єкт та предмет дослідження, сформулював мету та визначив основні завдання дослідження, а сама дисертаційна робота носить комплексний характер, має достатню теоретичну основу. Вірогідність результатів і висновків дослідження забезпечуються відповідністю використаних методів дослідження його меті і завданням, якісним аналізом літературних джерел.

Наукові результати дисертаційного дослідження всебічно обґрунтовані, є достовірними, мають наукову новизну. Зокрема, автором:

уперше, обґрунтовано комплекс наукових підходів, моделей і рекомендацій щодо їх практичного впровадження, застосування яких у системному поєднанні дозволяє органу місцевого самоврядування сільської територіальної громади у взаємодії зі стейкхолдерами місцевого розвитку та іншими суб'єктами системи національної стійкості забезпечувати резильєнтність на місцевому рівні, у наслідок чого підвищується спроможність територіальної громади протистояти зовнішнім загрозам, зберігаючи власну «ідентичність» та систему цінностей, відновлюватися після

шоків, безупинно реалізовувати процеси надання базових публічних послуг, сприяти реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку відповідної території;

удосконалено понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, а саме: сформульовано авторське (уточнене) визначення поняття «резильєнтність територіальної громади» як соціоекономічної системи базового рівня – здатність поглинати руйнівні впливи / травматичні події / шоки, зберігаючи структуру, ідентичність та спроможність реалізовувати основні функції та подальший керований розвиток задля життєзбереження й забезпечення благополуччя жителів громади; наукові положення щодо оцінювання зрілості територіальної громади у забезпеченні її резильєнтності на основі моделі, яка передбачає чотири рівні ситуативний / Ad Hoc; початковий / Emerging; розширений / Enhanced; інтегрований / Integrated), через визначення структури моделі за критеріями, що відповідають чотирьом чинникам спроможності до забезпечення резильєнтності, оцінювання у просторі вимірів «готовність–надійність–адаптивність» та формування комплексу підкритеріїв моделі на основі характерних ознак територіальної громади;

дістали подальшого розвитку: науковий підхід до забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади на основі концептуальної моделі, яка поєднує контур національного рівня (відтворює процес гарантування збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності держави й суспільства через використання суб'єктами національної системи стійкості комплексу відповідних інструментів в умовах гібридних загроз і змін безпекового середовища) та локальний контур (демонструє базові складові механізму, що процесно пов'язує комплекс адаптивних можливостей з вимірами інституційної стійкості через розроблення стратегії готовності до наднормативних подій); обґрунтування механізму міжсекторної взаємодії у сфері забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні через визначення й опис: результатних (Output), процесних (Process) і структурних (Input) елементів механізму; їх внеску у забезпечення резильєнтності територіальної громади; релевантних інструментів забезпечення результативності процесів публічного управління та керованого місцевого розвитку; формалізація підходів до формування моделі знань у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад.

Зазначене дозволяє зробити позитивний висновок щодо успішності виконання поставленого наукового завдання та належного рівня оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з них 190 – основний текст, 18 таблиць, 11 рисунків, 2 додатки, список використаних джерел становить 216 найменувань, з яких 115 – англійською мовою.

Зміст дисертації свідчить про обізнаність здобувача зі станом і напрямом розвитку сучасної наукової думки у сфері публічного управління та адміністрування, а також із ситуацією, що склалася в її практичній площині, зокрема, на місцевому рівні.

Розділ 1 «Методологічні основи забезпечення резильєнтності територіальної громади» присвячено здійсненню комплексного аналізу теоретичне підґрунтя дослідження процесів публічного управління у сфері забезпечення стійкості та резильєнтності територіальних громад (пп. 1.1.), вивченню методологічних засад та кращих практик забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Європейському Союзі (пп. 1.2.), дослідженню особливостей публічного управління процесами забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні у воєнний період (пп. 1.3). Автором доведено, зокрема, що на сучасному етапі розвитку публічного управління резильєнтність територіальних громад розуміється як: інтегративна здатність (економіка – соціум – інфраструктура – управління); основа адаптивної відповіді на гібридні загрози та повоєнного відновлення; трансформації від стану «виживання» (стійкість) до динаміки «розвитку через кризу» (резильєнтність). Цей висновок надав здобувач підстави для уточнення категорії «резильєнтність територіальної громади» як соціоекономічної системи базового рівня.

У розділі 2 «Концептуальні засади формування системи забезпечення стійкості територіальних громад в Україні» автором запропоновано підхід до формування концептуальної моделі забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади, здійснено її обґрунтування та візуалізацію (пп. 2.1); досліджено потенціал упровадження вимог і настанов міжнародних стандартів ISO у сфері забезпечення резильєнтності та сталого розвитку територій і громад (пп. 2.2); схарактеризовано аспекти забезпечення цифрової резильєнтності територіальних громад в Україні в умовах війни (пп. 2.3).

Систематизовано аспекти спроможності територіальних громад забезпечувати стійкість і резильєнтність на місцевому рівні, зокрема, реалізацію моделей проактивного адаптивного публічного управління на

основі розбудови взаємодії та широкого залучення заінтересованих сторін та формування на регіональному та місцевому рівнях систем комплексної контрольної діяльності. Підкреслено, що в умовах викликів воєнного часу та подальшого повоєнного відновлення нагальною потребою є упровадження у вітчизняних територіальних громадах систем управління сталим розвитком за моделлю міжнародного стандарту ISO 37101.

За підходом наукової школи кафедри державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка» до моделювання процесів публічного управління місцевого та регіонального розвитку обґрунтовано концептуальні положення щодо моделювання процесів забезпечення резильєнтності територіальної громади на основі міжнародних стандартів в умовах воєнного стану та в повоєнний період задля подальшого формування, перегляду та реалізації політик і громадських ініціатив, спрямованих на забезпечення відновлення та подальшого керованого розвитку територій. За результатами аналізування звітів провідних міжнародних організацій постковідного періоду: уточнено поняття «цифрова стійкість», яке трактується як здатність систем, громад і територій поглинати шоки (пандемії, війни, кібератаки), швидко відновлюватися та адаптуватися, зберігаючи основні функції завдяки цифровим технологіям (доступ до інтернету, е-послуги, дані, навички); визначено спільні для країн ОЕСД та ЄС ключові відмінності (структурні бар'єри) територіальних громад сільських територій для забезпечення цифрової стійкості, а також особливості для України в часи війни.

Розділ 3 «Методико-технологічне забезпечення процесів системи резильєнтності сільської територіальної громади в Україні» презентує результати виконання завдань дослідження щодо обґрунтування механізму міжсекторної взаємодії стейкголдерів у сфері забезпечення резильєнтності територіальної громади в Україні (пп. 3.1), визначення підходів до оцінювання зрілості органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні (пп. 3.2), розроблення рекомендацій для органів публічного управління щодо розвитку професійної компетентності у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад (пп. 3.3). Показано, що міжсекторна взаємодія є ключовим елементом моделі резильєнтності громади, яка розуміється як динамічний процес, що включає адаптацію, колективну мобілізацію ресурсів та стійкість до криз (наприклад, пандемій, кліматичних змін чи збройних конфліктів). Ця модель, підкреслює перехід від реактивних до проактивних стратегій, де сектори (держава, бізнес, інститути громадянського суспільства, громада) інтегруються для посилення соціальної, економічної та екологічної стійкості.

Механізм міжсекторної взаємодії діє як «клей», що об'єднує різноманітні акторів для спільного вирішення викликів, базуючись на принципах довіри, обміну знаннями та спів-творення. Удосконалено підхід до оцінювання зрілості територіальної громади у забезпеченні її резильєнтності на основі моделі, яка передбачає чотири рівні (ситуативний ; початковий; розширений; інтегрований), а також формалізовано підхід до формування моделі знань у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад

За результатами виконання дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць, із них: 4 статті у наукових фахових виданнях України (з них 3 – у співавторстві), 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (з них 5 – у співавторстві).

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Наукове значення роботи полягає у тому, що вона є одним з перших досліджень у вітчизняній науці з публічного управління та адміністрування у напрямі обґрунтування комплексу концептуальних положень щодо забезпечення резильєнтності територіальної громади в Україні, а також розроблення методико-технологічного забезпечення відповідних процесів та їх безупинного вдосконалення у контексті формування систем публічного управління, спроможних протистояти викликам воєнного часу та гібридним загрозам, сприяти повоєнному відновленню та забезпеченню керованого розвитку територій і громад.

Практичне значення роботи полягає в тому, що положення дисертації можуть бути використані в практичній діяльності органів місцевого самоврядування, органів державного управління, громадських об'єднань у процесах публічного управління в під час розроблення та реалізації заходів щодо забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні, а також для подальших наукових розвідок у межах досліджуваної тематики та розробки відповідних освітніх програм у системі підготовки та підвищенні кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, представників депутатського корпусу та інститутів громадянського суспільства.

Результати, які отримані здобувачем, мають практичну значущість, апробовані та впроваджені, що підтверджується відповідними довідками, зокрема:

– КП «Інститут розвитку міста Кривий Ріг» під час методичного супроводу територіальних громад Дніпропетровської області в умовах правового режиму воєнного стану, зокрема в межах формування та розвитку

агломераційної моделі «місто – сільська громада» (довідка про впровадження від 26.03.2026 р. № 349);

– *Навчально-науковим інститутом державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»* під час удосконалення навчально-методичного забезпечення дисциплін освітніх програм, що реалізовувалися в інституті, зокрема: оновлено зміст теми «Особливості стратегічного управління та управління змінами в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення в Україні» робочої програми обов'язкової навчальної дисципліни «Стратегічне управління та управління змінами в публічній сфері» освітньо-професійних програм «Публічне управління та адміністрування» та «Цифрове врядування» (спеціальність D 4 «Публічне управління та адміністрування», другий (магістерський) рівень вищої освіти); оновлено зміст теми «Технології публічного управління забезпеченням стійкості/резильєнтності та повоєнним відновленням України» робочої програми обов'язкової навчальної дисципліни «Менеджмент в публічному управлінні: парадигми та технології» освітньо-наукової програми «Публічне управління та адміністрування» (спеціальність D 4 «Публічне управління та адміністрування», третій (освітньо-науковий) рівень); оновлено зміст теми «Наукові підходи до адаптації вимог і рекомендації міжнародних організацій» робочої програми фахової вибіркової навчальної дисципліни «Стандарти та настанови міжнародних організацій як основа удосконалення систем і процесів публічного управління» (спеціальність D 4 «Публічне управління та адміністрування», третій (освітньо-науковий) рівень) (довідка про впровадження від 25.02.2026 № 12-22/04).

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Грунтовне вивчення змісту дисертаційної роботи та публікацій автора, а також представлених результатів перевірки роботи з використанням корпоративного онлайн сервісу «Strikeplagiarism.com», дозволяють визнати, що порушень академічної доброчесності не встановлено. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно подане до захисту дисертаційне дослідження, слід вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження і пропозиції:

1. На стор. 60-61 дисертаційної роботи представлено приклади кращих практик забезпечення резильєнтності сільських територіальних громад в Європейському Союзі, які згруповані за ключовими напрямками резильєнтності (табл. 1.6). На наш погляд, автору варто було подати також результати аналізування можливості адаптування й реалізації зазначених практик в Україні.

2. У пп. 1.3 автором представлено висновки щодо проміжних результатів формування національної системи стійкості, які наведені у аналітичному огляді Національного інституту стратегічних досліджень (с. 73-74). На нашу думку, у пп. 2.1 визначені виклики могли бути більш детально проаналізовані дисертантом у контексті перспектив подальшого розвитку національної системи стійкості за відповідними складовими, що підсилює обґрунтування пропонованої концептуальної моделі забезпечення національної стійкості на рівні територіальної громади в Україні

3. Підтримуючи наведені у дисертації наукові положення щодо забезпечення цифрової резильєнтності територіальних громад в Україні в умовах війни (пп. 2.3) та щодо розроблення рекомендацій для органів публічного управління з розвитку професійної компетентності у сфері забезпечення резильєнтності територій і громад (пп. 3.3), маємо зазначити, що здобувач не приділив у роботі уваги надзвичайно важливому напрямку розбудови співпраці і трансферу знань – віртуальним спільнотам практики (Communities of Practice). Це може стати напрямом подальших досліджень, адже на міжнародному рівні функціонує Resilient Cities Network Communities of Practice, а Україні розгортається діяльність за «The ICLEI Ukraine Roadmap for Post-conflict Resilience and Recovery» (Дорожня мапа постконфліктної резильєнтності та відновлення для органів публічного управління в Україні на місцевому рівні, за підтримки ICLEI Europe).

4. Погоджуючись у цілому із пропонованим у пп. 3.3 дисертації підходом до формування професійної компетентності стейкхолдерів забезпечення резильєнтності територіальних громад в Україні, маємо зауважити, що здобувачу бажано було розробити і подати у додатках відповідні програми короткотермінового підвищення кваліфікації для посадових осіб місцевого самоврядування, представників громадянського суспільства та інших представлених у табл. 3.9 груп стейкхолдерів. Це може стати напрямом його подальших досліджень і практичних упроваджень.

5. У частині зауважень щодо оформлення маємо вказати на те, що у тексті рукопису містяться окремі стилістичні і друкарські огріхи, бракує назви табл. 3.2.

Висловлені зауваження відтворюють творчий характер роботи, суттєво не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи В. Ю. Борисенка, та підтверджують суттєву складність проблематики, що досліджується.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Характеризуючи дану роботу маємо відзначити, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Вивчення тексту роботи і публікацій автора надають підстави для висновку, що дисертаційна робота Борисенка Владислава Юрійовича «Забезпечення резильєнтності сільської територіальної громади в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), а її автор, Борисенко Владислав Юрійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент,
професор кафедри історії та політичної теорії
НТУ «Дніпровська політехніка»,
доктор наук з державного управління,
професор

Оксана БАШТАННИК